

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Symmvla Caietani

Cajetan, Thomas

Antverpiae, 1575

Violatio festorum in honorem Dei sanctificatorum vitiosa est & punibilis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41716

288 Festorum violatio.

nam quandoque melius prouidetur proximis nostris cum hilari patientia tolerando infamias quàm obstitendo: nec tunc negligit quis famam propriam, sed optimam curam habet eius offerendo illam Deo. Vnde nisi charitatis proximi impellat, melius toleratur infamia quàm pro fama laboretur.

Violatio festorum in honorem Dei sanctificatorum vitiosa est & punibilis.

Festos dies in honorem Dei sanctificatos violare, peccatum est sacrilegii: quia iniuria fit tempori sacro quantum ad illud ad quod sanctificatum est. Et quia sanctificatum tempus festiuum est ad exteriorum cultum exhibendum Deo, & positivè vacando diuinis, & negatiuè abstinendo ab omni opere seruili, & quibusdam aliis per Ecclesiam adiunctis, extrà de feriis. idcirco peccatū violationis festorum trifariam committitur, vel omittendo diuina pro tunc præcepta, vt faciendo opus seruile, vel committendo aliquid prohibitorum fieri in festo. Et quantum ad primum, quia sola Missa communiter est in præcepto, ideo sine rationabili causa omittere Missam in festo, peccatum mortale reputatur. Et hic esto prudens, admitte pro rationabili causa omne motiuum rationi humanæ consentaneum, etiam si non fuerit vrgens: quoniam deficiente, & subsistente ratione quæ illius conditionis personas libèter ad Missam euntes inducere videtur ad omissionem Missæ in tali casu non incurritur peccatum mortale: quamuis si minus sufficiens est ratio, peccetur venialiter. Et vniuersaliter sic est, quando quis bona fide putat se excusari ab auditione Missæ, & ideo omittit illam. Et simile est si præter intentionem ex aliqua negligentia Missa omittitur. Et omnium ratio est: quia nõ formaliter agitur contra præceptum nec vsque adeò materialiter interue-

nig

Festorum violatio. 289

ait transgressio, vt redeat peccatum in naturam suæ formæ. Verbi gratia, irrationabilis causa omittendi Missam, est occupari in seruitio infirmorum custodire ea quæ custodia indigent, quando oportet alterum omittere, potius enim omittenda est Missa, quàm seruitium infirmorum, quàm custodia rerum. Hinc enim excusantur puellæ non euntes ad Missam, quia sic est consuetum, & sic iubent matres, & mulieres per mensem lactus, & per purificationem post partum abstinentes iuxta consuetudinem patriæ à Missa: & sic de similibus. Ex hoc autem quod solus exterior cultus cadit sub hoc præcepto, non continetur sub hoc præcepto contritio peccatorum, nec vitatio aliorum peccatorum. Et propterea circumstantia festi diei non est circumstantia necessaria aliorum peccatorum commissorum in festo, nisi fiant in contemptum festi. Minus autem sufficiens sed rationem sapiens ratio est, matutinū iter in festo absque urgente necessitate aggredi, vt cum sociis quis eat tunc euntibus, putans enim propterea se excusari, contra præceptum non agit, quamuis male faciat.

Intelligitur autem Missa in festo præcepta Christi fidelibus, vt intersint sacrificio Missæ. intersint autem corpore & mente: hoc est animo vacandi Deo durante Missa. Et propterea si quis corporaliter præsens sit Missæ, sed mentem aduertenter à Missa diuertat ad alia, non satisfacit præcepto Missæ, quoniam ita ibi est acsi voluntariè ibi dormiret, paria namque sunt longè à Missa fieri per voluntariū somnum & per voluntariam dormitionem mentis ad alia. Vnde sicut obligatus ad Horas canonicas, non satisfacit si ex proposito mentem ad alia diuertat ab officio: ita obligatus ad Missam non satisfacit si à Missa mentem ad alia aduertenter distrahit notabiliter: modicum enim pro nihilo reputatur. Vtrum autem
audiat

290 In festo prohibita.

audiatur vel non, vtrum sit Missa propria vel non, sub præcepto non cadit. Et quamuis dum sacerdos non auditur, aut non intelligitur, vel secreta dicit, liceat aliquam spontaneam orationē dicere ad habendam mentem Deo vacantem tempore sacrificii durante, non tamen videtur vsquequaque tutum prima facie in Missa de præcepto dicere præceptas Horas canonicas, aut iniunctam pœnitentiā, seu orationem ex voto debitam: quia duo diuini cultus debiti, debent vt duo exolui: & non confundi sub vno tempore & vna actione. Si tamen de facto oppositum quis fecerit, non damno illum: quia licet fortè male fecerint, satisfecit tamen præcepto vtrique quantum ad vitandum peccatum mortale omissionis vtriusque, ex eo quòd idem tempus compatitur vnumque simul persolui dum solo interiore actu, Missæ possumus attendere, aut quia secreta dicuntur, aut quia non auditur seu non intelligitur sacerdos. Dixi autem fortè malè fecerit: quia non oportet persoluentem intra tempus Missæ præceptæ alias de præcepto quoque orationes, peccare sed tunc tantum quam impedimentum præstatur debitæ attentioni ad Missam. Videmus enim absque vilo scrupulo sacerdotem ipsum qui celebrat, dum chorus cantat, dicere cum ministris Horam aliquam canonicā, ex eo quòd dixit totum quod chorus cantat: quasi tempus illud ei vacet, licet in veritate sit tempus Missæ. Et similiter dum sonant organa, potest ab omnibus fieri eadē ratione semper militare: quia scilicet nō impeditur debita Missæ attentio, sed vnus diuinus cultus alterum compatitur. Quò ad secundū verò, quia solum opus seruale seruitate non mystica sed corporali (quod solum cōprehendit exteriora opera seruis propria, ad quæ scilicet seruos deputatos habemus) intelligitur ad literam, ideo exercere in festo opera seruili, peccatum mortale est.

Quod

In festo prohibita. 291

Quod ut clarius percipias, scito exteriora opera trifariam distingui. Quædam enim sunt ex suo genere seruilia: & hæc sunt propria seruis ut opera mechanica, arare, fodere, suere &c. Quædam verò sunt ex suo genere libera: ut artium liberalium exercitia; ut pulsare instrumenta musica, differere, scribere &c. Quædam verò sunt communia liberis & seruis: ut itinerari, curam sui agere &c. Sola prima sunt in festo prohibita. Reliqua sunt licita: & in tantum licita, ut etiam ipsa opera seruilia quædo transeunt in communia fiant licita. Transeunt autem in communia dupliciter. Vel ratione necessitatis: quia scilicet occurrat necessitas eorum ad salutem corporis mei vel proximi: ut sunt opera preparantium medicinalia, & seruitia infirmorum, & huiusmodi.

Vel ratione damni vitandi: ut quia segetes sunt in periculo, aut hostes timeantur, oportet laborare: & similia, quilibet enim siue seruus siue liber tenetur siue & proximi saluti consulere, & damnum vitare.

Quò ad tertium quum ab Ecclesia quatuor inueniantur in festo prohibita, quæ opera seruilia non sunt (scilicet fieri primò mercatum, secundò placitum, tertio iudicium ad mortem vel poenam, quartò iuramentum nisi pro pace vel alia necessitate: ut patet in cap. omnes. extrà de feriis) secundum ac tertium in tantum inhibentur, ut non solùm iudicialis strepitus conquiescat: nisi necessitas urgeat, aut pietas suadeat, sed tam processus habitus, quàm sententia promulgata annulleretur. in cap. conquestus.

Ut autem singula clarificentur confessoribus, aduertendum est mercati nomine duo posse intelligi. Primò nundinas quæ semel aut bis in anno alicubi iuxta diuersarum patriarum mores fiunt, seu quasi nundinas, quæ vulgariter dicitur mercata, quæ semel aut bis aut etiam ter in hebdomada alicubi fiunt, dum

I

rustici

292 In festo prohibita.

rustici &c. ad forum deferunt oua pullos, fructus, vinum &c. ad vendendum. Secundò, actum mercandi hoc est emendi, & vendendi. Et si quidem nundinae intelligantur, ius hoc contraria consuetudine prævalente, nullibi fortè locum habet. Et quia Prælati iam diu viderunt & vident, nec reprehendunt, pro abrogato haberi potest ubi sic fit. Si verò quod vocatur mercatus intelligatur iuxta vulgare expressum, à consuetudine approbatur: & ubique quantum meminisse vidisse, mercatus qui die festo occurrit, in alterum transfertur diem. Si autem actus mercandi intelligatur, & sub actu mercandi omnis actus vendendi, locandi, conducendi, &c. tunc grano salis eger quoniam consuetudo populi Christiani in multis oppositum habet. Panis enim, vinum, herbae, fructus, carnes, & reliqua homini ad minutum (hoc est pro vsu illius diei) passim emuntur & venduntur ubi inueniuntur. Nec est dubium licitè fieri quodlibet horum & similium, nisi Episcopus aliquid horum prohibeat aut reprehendat, vel per totum diem festum, vel vsque ad certam horam, puta vesperarum: quod laudabile est fieri, ubi obedientia speratur. Et hinc habes quid de tabernariis, hospitibus, laniis, piezicarolis, & similibus iudicare debes: scilicet iuxta consuetudinem non reprehensam à Prælati. Placiti nominis iudiciales lites intelliguntur. Quæ duobus sunt tantum casibus concessæ in festo, vel urgente necessitate, vel suadente pietate. Et hinc excusantur iudices rurales ius dicentes rusticis iuxta patriarum aliquarum consuetudines, pietatis enim causa hoc fit, ne pauperes perdant diurnum laborem necessarium eis ad victum: & eadem ratione causis miserabilium personarum intendere licet. Urget quandoque ad hoc necessitas: vt quia haberi postea non potest testis aut iudex, &c. Iudicium ad mortem vel ad poenam, nisi in flagranti crimine re-

perus

In festo prohibita. 293

peritus statim puniendus ob necessitatem sit: quia timeretur, ne impediatur iustitia, si detineretur: vel quia latronum augmentum hoc exigit: vel quia temporis, pura belli conditio hoc requirit. Hoc enim quod pro reuerentia festi institutum est, non debet contra rectæ rationis iudicium dilationem vetantis, militares quoniam spiritus sanctus est spiritus sapientiæ intellectus scientiæ & consilii. Iuramentum demum in festo prohibitum intelligo iudiciale: nisi pro pace aut necessitate, quæ rectæ rationi relinquatur iudicanda.

Sunt autem quinque circa hoc præceptum diligenter consideranda, ne præceps detur sententia de peccato mortali.

Primum est commune huic & aliis præceptis ut perspiciatur si formaliter (hoc est ex intentione) commisit vel omisit quis ut festum violaret, seu non curas quod violet festum: nam hoc est peccatum mortale ex suo genere, siue id quod committitur, sit opus seruale, siue ab Ecclesia prohibitum, si verò nec intentio fuit violandi festum, nec tam effectus fuit commissioni aut omissioni ut non curauerit implicite de violatione festi (rediret enim tunc actus in naturam suæ speciei) non incurritur peccatum mortale: quia non proprie fit contra præceptum. Potest tamen grauius & minus graue & lenius in huiusmodi interuenire veniale peccatum iuxta excessus modum consideratis persona, notitia, ratione, & reliquis singularibus circumstantiis. Et hinc excusantur à peccato mortali infinitæ commissiones & omissiones, quasi bona fide non credendo agere contra peccatum paratæ. Secundum quoque commune est modicum pro nihilo reputari: ita quod propter imperfectionem actus (hoc est violationis festi) non requiratur violatio: sicut propter imperfectionem nocuenti laedere

proximum in minimo, veniale est: vt patet in furto, detractione, & cōtumelia. Et hinc excusantur à mortali parum laborantes, vel suendo, tondendo, vel reparando aliquid, &c. & similiter ementes aut vendentes rem vnam, minimum tempus in hoc occupando, & similiter qui modicum quid Missæ omittunt. Qui verò communicato sacerdote, à Missa recedunt non expectata benedictione, peccant absque dubio, non tamen mortaliter: quia non omittitur pars notabilis, doctrina siquidem & sacrificium Missæ iam completum est.

Tertium est, quòd ex causis sex excusantur opera in festo illicita. Primò, ex diuino cultu. Hinc enim licita sunt opera per se ordinata ad cultum diuinum, quæ scilicet sunt partes diuini cultus: vt gestare cruces, statuas sanctorum in processionibus: & quæ sunt præparatoria quasi simultanea cum diuino cultu: & pulsare campanas. Et quæ debuerunt prius præparari, si tamen tunc supersunt agenda: vt mundare & ornare templum, cōficere hostias pro Missis. Hæc enim debent ante festum fieri: sed si ex rationabili causa non potuerint fieri, possunt in festo fieri. Dixi autem per se ordinata: quia opera seruilia, quæ accidentaliter ordinari possunt ad cultum diuinum (vt fodere terram, colere agros, ædificare domos, & huiusmodi) non sunt licita ex hoc quòd sũt propter Ecclesiam: vt consuetudo Christiani populi testatur, & ratio exigit: quoniam hæc quia impediũt diuinum cultum, prohibita sunt. Quòd si alicui necessitas pauperulæ Ecclesiæ hoc facit licitum de consensu Episcopi, non damno: non tamen extendendum consulas, quam ipsi Ecclesiæ seruitores & rustici teneantur non minus quàm alii ab operibus seruilibus in festo abstinere. & si ipsi tenentur seruare, quomodo aliis licet propter ipsas Ecclesias non seruare?

Secundò,

Secundò, ex pietate. Et hinc licita sunt in festo iudicialia: vt decre. dicit. pro miserabilibus enim personis noluit Ecclesia hæc prohibere. Vnde & tolerantur iudices in villis ius rusticis dicentes causa pietatis, quia aliis diebus non possunt sine damno conueniri & similia. De pietatis verò operibus, cum supradicta distinctione dicito opera per se pietatis semper esse licita: vt sepelire mortuum, seruire infirmo, & huiusmodi. Seruilia autem opera quæ accidentaliter possunt ad pietatem ordinari nequaquam ex pietatis ratione sunt in festo licita, nisi necessitas exposcat: tum quia in iure non ceditur: sicut opus iudiciale quod esset in festo licitum, nisi ecclesia prohibuisset, quia non est seruile, tum quia opus religionis (quale est obseruare festum) non est præmittendum, occupando se in seruilibus propter pietatem cessante necessitate. Et ideo ex hoc capite nõ dicas quòd reficere potes & vias, &c. licitum sit in festo propter pietatem. Et confirmatur: quia hæc nõ sunt licita propter con sanguineos: ad quos vna eademque pieras est. Noli tamen damnare hæc facientes simplici corde, arbitantes obsequium se præstare Deo: quia aliunde illis subueniri potest, scilicet ex consuetudine, vel auctoritate maiorum, vel ex necessitate. Tertiò, ex necessitate. Et hæc habet multos ramos: scilicet necessitatem proprii corporis, necessitatem corporis proximi, necessitatem vitandi imminentis damni tam in rebus propriis, quàm proximorum, & demum necessitatem publicæ utilitatis. Ex his enim excusantur in primis non solum iudicialia (vt Decret. expressè docet dicens: nisi necessitas vrgeat) sed etiam opera quæcunque ad subueniendum infirmo opportuna, minorum, aromatariorum, tonforum, & breuiter omnium. Hinc quandoq; & lanii tempore estiuo vel continuorū festorū, & similiter molitores & pistores

superueniente multitudine egentium pane, & similes excusantur. Hinc sub hasta vendere in castellis, auctoritate publica, ne damnum incurrant domini rerum, excusantur: quia aliis diebus non comparēt emptores occupati agriculturæ. Hinc bellare, fossas, aggeres, propugnacula facere quandoque, succurrere ruinæ, tollere fruges ab illuione, ab igne, ab incursionibus, & similia opera, ferrare equos in itinere, cōtinuare muliones iter, excusantur. Et similiter artifices eorum quæ continuatam exigunt operam (vt decoctio laterum, saponū, calicis, & similia) possunt operas suas in festis cōtinuare. Et similiter qui sunt adeo indigentes, vt nisi laborent in festis, non possunt se suosq; filios sustentare, magna urgente necessitate ad laborandum in festo, & ideo excusantur, audita tamen Missa, secretò laborando ob vitandum scandalum. Præcepta siquidem Ecclesiæ, secundum id quod in pluribus inuenitur, intelligenda sunt ligare, communiter autem homines, communibus Ecclesiæ festis seruatis providere sibi suisque possunt, sed vbi aut tot sunt multiplicata festa, aut tanta urget necessitas, vt non possit quis illa seruando sibi suisque providere, cessat legis vinculum: nisi quis dicat quod tenetur ille mendicare: quod est stultum. de violentia autem coactis ad laborandum in festo, distinguendum est: quoniam si violentia infertur ideo vt iniuria fiat festis, non est parendum, sed potius est moriendum: nam sicut tenetur quis mori potius quàm loco sacro iniuriam facere, ita tenetur quoque mori potius qui tempori sacro iniuriam inferre: vtrunque enim sacrilegii crimen est. Vnde Machabæi potius mori elegerunt quàm carnes porcinas comedere: quia ad hoc cogebantur vt contra legem facerent: tunc enim urget CHRISTI communicatio: Qui meos sermones erubuerit coram hominibus &c. Si verò infertur

festus

fertur violentia non propter festi iniuriam sed propter exactionem operis, & nisi serui, famuli, subditi, aut quicumque sic compulsi pareant, imminet eis damnum in persona vel rebus, tunc ex necessitate imminentis damni vitandi, possunt audita (si possunt) Missa laborare. Necessitas demum publice utilitatis rationabiliter excusat labores illos, qui nisi absque discretionem dierum fierent, magnum respublica sentiret incommodum, in quo genere sunt cursores, qui non ob priuatum damnum sibi aut alteri imminens vitandum, sed quia ars sua est, omni tempore illam exercent, semper parati. Hos enim aut oportet damnare, aut ex hoc quod publica utilitas huiusmodi exigit artem, excusare non solum à labore, sed etiam ab omissione Missæ, in quam frequenter incurere hos oportet. Et quoniam non damnantur aliæ licitæ artes, quæ festorum violationem inducunt (vt nauigatiua, & quæcunque continuum exercitium plusquam sex dierum inducunt) rationi consentaneum est, vt ars cursorum, siue peditum, siue equitum valde utilis reipub. excuset dantes illi operam, & inde viuentes: præcipuè, quia non spectat ad eos quærere quanta & qualis est necessitas eundi, nec hoc est cõsuetum quærere. Vnde hos & similes ex necessitate publica excusat: ita quod ex cõsuetudine scita & non reprehensa à Prælati excusatio compleatur. Quarto, ex occurso lucris transitorii. Indulsi enim Ecclesia (vt patet in cap. licet. de feriis) vt alecia quæ quodam tempore transeunt, capere liceat in festo. Et pari ratione non solum alios pisces transitorios, sed quomodolibet repete occurrat transitorium aliquod lucrum aggredi licitum est: tanquam huiusmodi lucrum cessans damnum reputetur. Sed memento moderaminis subiuncti: vt scilicet circumpositis Ecclesiis & CHRISTI pauperibus honesta lucris portio

298 In festo licita.

detur. Quintò ex hoc quòd corporale opus est spiri-
 talis actus exercitium. Et hinc scribere ad docendum,
 vel discendum, vel ad significandum alteri (vt fit per
 literas) consilium dare verbo vel scripto, & legere in
 scholis non solùm Theologiam, sed Philosophiam,
 & quamcunque aliam licitam scientiam, & concilia
 ac electiones facere studere, & reliqua quæ mentis
 opera ita sunt, vt non ad exteriorem perficiendam
 materiam sint, vt artium mechanicarum exercitia
 materiam perficiunt, formando lignum, ferrum, la-
 nam, linum, &c. proculdubio licita sunt in festo: quo-
 niam nihil horum est seruale opus, nec inter prohi-
 bita ab Ecclesia computatur: imò ex hoc capite ex-
 cusari videntur ii qui diebus festis picturis inspicien-
 dis vacant discendo & retrahendo, non vt pingant,
 sed vt discant: & archimagistri qui designant in char-
 ta quomodo aliquid sit fabricandum ad instruend-
 um aliquem de futuro opere. Hæc enim spiritalis
 potius est exercitatio, non operis mechanici sed do-
 ctrinæ & disciplinæ. Sextò, ex consuetudine Chri-
 stiani populi generali aut speciali in aliqua patria,
 scita, & non solum tolerata, sed non reprehensa ab
 Episcopis seu Prælati. Hinc enim coquorum, taber-
 nariorum, hospitem, nautarum in fluminibus, ven-
 dentium & ementium ad minutum comestibilia,
 conducentium equos aut operarios pro die crastina,
 mundinarum itinerumque exercitia, & similia con-
 sueta excusantur. Et meritò: quia sicut consuetudo
 potest facere de licito opere illicitum quantum ad
 tempus: ita econtrariò potest de aliàs illicito in festo
 efficere licitum. Quartum est, ne fallaris, iudicare vo-
 lens opus licitum vel illicitum in die festo ex hoc quòd
 sit vel non sit mercenariè: quoniam omne opus
 quod licitum aut ex se aut ex necessitatis articulo aut
 consuetudine & huiusmodi, in festo est, si venale est,
 potest

potest mercenariè in festo fieri, nec per hoc redditur seruire: vt in commentariis super secunda secundæ quæst. cxxii. diffusè declarauimus, vbi latius de festorum obseruatione differuimus. Quintum est quòd licet cum abstinentia à seruilibus solius Missæ cultus sufficiat in festo ad euitandum mortale peccatum, tenentur tamè fideles diem expendere in diuinis laudibus, saltem eundo ad prædicationem & ad vespèras. vnde qui festos dies post Missam vanè consumunt ludendo, iocando, otioseque vagando aut venando, spectaculis intendendo, & huiusmodi, licet ex ipsis operibus, vtpote non seruilibus, mortale non incurrant: ex omissione tamen diuini cultus ad quem festa instituta sunt, grauitèr peccant: quia non reddunt quæ sunt Dei Deo: & quia quantum in se est, ridiculo exponunt Christiana fest: iuxta illud: Viderunt eam hostes & deriserunt sabbata eius. Et hoc præcipuè tangit viros graues, & maiores, & dominos, cæteri nanque eos imitantur.

Festa populo Christiano indicta quæ sint.

Quæ sint festa ab omni Christiano populo seruanda, ex consuetudine discerne, Nam certa quidem sunt omnium dierum dominicarum, Natalis, Circumcisionis, Epiphaniæ, Resurrectionis cum duobus diebus seq. Ascensionisq; Domini, ac Pentecostes cum duobus sequentibus diebus, & corporis Christi, quatuor solennitatum beatæ Mariæ semper virginis. Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, & Natiuitatis: natiuitatis Ioannis Baptistæ, duodecim Apostolorum quò ad festa principalia (quod dicimus propter festa eorum secundaria: vt cathedra Petri, & similia) martyrum duorum Stephani & Laurentii & festiuitatis omnium sanctorum & Inuentionis sanctæ Crucis. De festis verò sanctorum Angelorum,